

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de doğuştan veya sonradan çeşitli nedenlerle görme engelli olan veya yaşlanma etkileri nedeniyle görme yetisi azalan, çok az gören veya kör olan yurttaş sayısının 1 milyonun üzerinde olduğu çeşitli araştırmalarla, hatta resmi istatistiklerle kamuoyuna duyurulmuştur. Ancak ülkemizde görme engellilere dair en kapsamlı veri tabanının halen 2002 yılındaki araştırmaya dayanıyor olması, mevcut ihtiyaçların ve demografik değişimin sağlıklı tespitini imkânsız kılmaktadır. 2002 bazlı verilerden kurtulmak ve hizmet planlamasını gerçekçi temellere oturtmak amacıyla, Birleşmiş Milletler standartlarında engelli odaklı yeni bir ulusal araştırma yapılması devletin öncelikli ödevi olmalıdır. Engellilere yönelik geleneksel önyargılı yaklaşımlar, sağlamcılık ideolojileri ve ayrımcılık suçlarının yaptırımsız kalması görme engellilerinde kamusal, iktisadi, siyasal ve sosyal yaşama katılımı engellemekte, haklarını kısıtlamakta; erişilebilir ve bağımsız bir yaşam haklarını engellemektedir. Kamu hizmetlerinin sunumunda bilgisayarlı veya Optik Karakter Tanıma (OCR) Sistemleri kullanılarak, akıllı telefon/bilgisayar/ekran uygulamalarıyla görme engellilerin erişilebilirlik hakları geliştirilebilir. Bu sistemler, nesneleri/görselleri tanıtarak/betimleyerek (en yaygın/basit örneği trafik ışıklarının renginin sesli ifade edilmesi) veya bir metni anında sese çevirerek bilgiye erişimi mümkün kılar. Erişilebilirlik teknolojilerinin kamu hizmetlerinde (örneğin, adliye binalarındaki tabelaların okunması, duruşma salonlarındaki ekranların okunması) ve eğitim materyallerinde (örneğin, ders kitaplarının taranması) zorunlu hale getirilmesi, eşitlik ilkesini pekiştirecektir. Bu bağlamda görme engellilerin temel kamusal hizmetlere erişimini geliştirmek, maruz kaldıkları sağlamcı/ayrımcı pratikleri ortadan kaldırmak, bilgiye erişim, eğitim, sağlık, istihdam ve ulaşım başta olmak üzere tüm haklarını korumak ve bu amaçlarla gerekli tedbirlerin alınması için Anayasa’nın 98’inci, İktüzüğün 104’üncü ve 105’inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim. (08.01.2026)

Semra ÇAĞLAR GÖKALP

Bitlis Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye’de engelli yurttaşlar, kamusal yaşamdan fiilen dışlandıkları, bağımsız ve onurlu bir yaşam sürmelerinin sistematik biçimde engellendiği bir toplumsal düzenle karşı karşıyadır. Görme engelliler açısından bu dışlanma çoğu zaman “yardıma muhtaçlık” algısı üzerinden meşrulaştırılmakta; erişilebilirliğin sağlanmaması nedeniyle bağımsız hareket edememeleri bireysel bir eksiklik gibi sunulmaktadır. Bu yaklaşım, bir yandan kişisel ve bedensel dokunulmazlık ihlallerine yol açarken diğer yandan görme engellilerin toplumsal yaşamdan dışlanmasını normalleştirmektedir. Oysa Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, engelliliği bireysel değil; toplumsal ve yapısal bir hak ihlali alanı olarak tanımlamaktadır.

Türkiye, yaklaşık yirmi yıl önce onayladığı BM Engelli Hakları Sözleşmesi’ni ve 2005 tarihli 5378 sayılı Erişilebilirlik Kanunu’nu, tüm engel gruplarında olduğu gibi görme engelliler açısından da etkin biçimde hayata geçirmemiştir. Kaldırımlar, yaya geçitleri, kamu binaları, hastaneler, adliyeler, üniversiteler, toplu taşıma sistemleri ve genel kamusal alanlar büyük ölçüde görme engelliler için erişilebilir değildir. Dokunsal yüzeyler ya hiç yapılmamakta ya da yanlış tasarlanmakta; sesli yönlendirme sistemleri yaygınlaştırılmamaktadır. Ayrıca, bağımsız hareketin en gelişmiş yöntemlerinden biri olan rehber köpeklerin (guide dogs) Türkiye’de hâlen yasal bir statüye sahip olmaması, bu köpeklerle seyahat etmek isteyen yurttaşların toplu taşımaya ve kamu alanlarına kabul edilmemesi gibi ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Uygun olmayan malzeme ve tasarımla yapılan “sarı çizgiler” ise görme engelliler için hayati riskler barındırmaktadır.

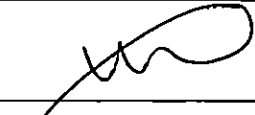
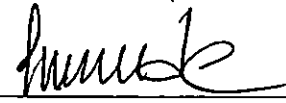
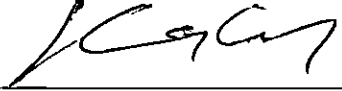
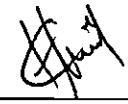
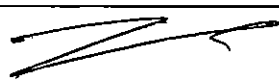
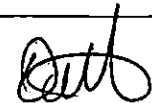
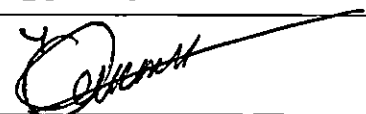
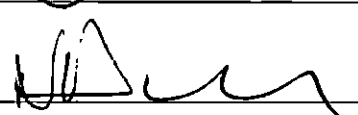
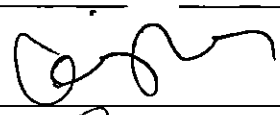
Görme engelliler açısından erişilebilirlik yalnızca fiziki mekânlarla sınırlı değildir. Dijital kamusal alanlar, e-Devlet uygulamaları, belediye ve bakanlık internet siteleri, mevzuat metinleri ve sınav sistemleri büyük ölçüde ekran okuyucularla uyumlu değildir. Bu durum bilgiye erişim hakkını ihlal etmekte; görme engellileri eğitim, istihdam ve kamusal başvuru süreçlerinin dışına itmektedir. Eğitim alanında Braille materyallerine, sesli ve erişilebilir kaynaklara erişim hâlâ istisnai niteliktedir. Kaynaştırma ve bütünleştirme politikaları ise altyapı ve personel yetersizliği nedeniyle çoğu zaman ayrımcılığı yeniden üretmektedir.

İstihdam alanında görme engelliler; kota uygulamalarının fiilen hayata geçirilmemesi, uygun iş tanımlarının yapılmaması ve işyerlerinde erişilebilirlik sağlanmaması nedeniyle işgücü piyasasının dışında bırakılmaktadır. Çalışabilen sınırlı sayıdaki görme engelli ise çoğunlukla telefon santrali görevlisi gibi belirli ve düşük statülü işlere yönlendirilmekte, mesleki gelişimleri engellenmekte ve mobbing ile sağlamcı tutumlara maruz kalmaktadır. Bu durum engelli yurttaşların istihdamdan uzaklaşmasına yol açarak engelli yoksulluğunu derinleştirmekte; engelli aylıkları ve destekler açlık sınırının çok altında kaldığı için bağımsız yaşamı mümkün kılmamaktadır.

Sağlık ve yardımcı teknolojilere erişim de görme engelliler açısından ciddi bir hak ihlali alanıdır. Beyaz baston, ekran okuyucu yazılımlar, erişilebilir akıllı cihazlar ve yön bulma teknolojileri SGK kapsamında yeterince desteklenmemekte; ithal ürünler döviz kurları nedeniyle erişilemez hale gelmektedir. Ayrıca rapor alma, yenileme ve güncelleme süreçlerinde yaşanan bürokratik engeller ciddi mağduriyetler yaratmaktadır.

Görme engelli kadınlar ise kesişimsellik bağlamında çoklu ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Akademik çalışmalar, görme engelli kadınların yüksek oranlarda duygusal (yüzde 78'i), fiziksel (yüzde 30'u) ve cinsel (yüzde 29'u) şiddete maruz kaldığını; sığınma evleri ve adli mekanizmalardaki erişilebilirlik sorunları nedeniyle yeterli korumaya ulaşamadıklarını göstermektedir. Medyada görme engelliler genellikle acıma veya "her şeye rağmen başarı" kalıplarıyla temsil edilmekte; özne olmaktan çıkarılmaktadır. Siyasal katılım alanında da oy kullanma ve bağımsız imza gibi temel haklar, önyargılar ve geleneksel yaklaşımlar nedeniyle fiilen kullanılamamaktadır. Görme engellilerin noter, banka ve benzeri yerlerde imza atma haklarını geliştirecek seçeneklerin mevzuatta düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda mevzuattaki hakları uygulamayanlar hakkında yaptırımlar da uygulanmalıdır.

Tüm bu nedenlerle; görme engellilerin erişilebilirlik, eğitim, istihdam, sağlık, dijital haklar ve bağımsız yaşam alanlarında maruz kaldığı yapısal hak ihlallerinin tespiti, nedenlerinin ortaya konulması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması zorunludur.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
4	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
5	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
6	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
7	MEHMET RÜŞTÜ TIRYAKİ	BATMAN	
8	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
9	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
10	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
11	SEVİLAY ÇELENK ÖZEN	DİYARBAKIR	
12	YILMAZ HUN	İĞDIR	
13	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
14	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
15	NEJLA DEMİR	AĞRI	
16	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
17	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
18	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
19	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
20	MAHMUT DİNDAR	VAN	